

บทความ

วิชาการ

06

คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้นครเชียงใหม่:

หลักฐานศาสนศรัทธาภาคประชาชนในการบูรณะวัดสวนดอก พ.ศ. 2474

Khaosaw “The myth and restoration of Wat Suan Dok, Chiang Mai”:

Evidence about public participation in the restoration in 1931

คนปกรณ จันทรสมบุรณ์ Kanapakorn Chansomboon

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, kanapakorn5187@gmail.com

Received: May 8, 2024

Revised: June 12, 2024

Accepted: June 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาวรรณกรรมเรื่อง คำขอตำนานแล้งวัดสวนดอกไม้ นครเชียงใหม่ โดยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์วรรณกรรม ด้วยการศึกษาลักษณะต้นฉบับ คุณค่าของเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพสะท้อนสังคมซึ่งทำให้เห็นถึงศาสนศรัทธาภาคประชาชนในการบูรณะวัดสวนดอก พ.ศ. 2474

ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมเรื่องนี้บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา ตีพิมพ์โดยโรงพิมพ์อเมริกัน ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์คำขอ มีคุณค่าสำคัญคือการเป็นหลักฐานที่บันทึกถึงเหตุการณ์การบูรณะวัดสวนดอกด้วยความร่วมมือของศาสนศรัทธาภาคประชาชน โดยให้รายละเอียดของเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี ดังประเด็นต่อไปนี้ 1) ลำดับเหตุการณ์ มีการระบุวันเวลาแต่ละเหตุการณ์ได้ชัดเจนและลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นระเบียบ 2) ผู้มีบทบาทในการบูรณะ ได้แก่ ประชาชน พระภิกษุ ผู้ค้าวัสดุก่อสร้าง ซึ่งผู้แต่งให้ข้อมูลของเจ้าภาพในการบูรณะซ่อมสร้างสิ่งต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียดทั้งนามเจ้าภาพและถิ่นฐาน แสดงให้เห็นความร่วมมือภาคประชาชนซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานอื่น ๆ และ 3) รายละเอียดการบูรณะ กล่าวถึงขั้นตอนและรายละเอียดการบูรณะซ่อมสร้างพระวิหาร เจดีย์ประธาน เจดีย์ราย และพระพุทธรูปคำคิงครุบาทศรีวิชัย

คำขอเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าความร่วมมือของประชาชนเกิดจากศรัทธาต่อพุทธศาสนา โดยเฉพาะความศรัทธาในครุบาทศรีวิชัยผู้เป็นประธานการบูรณะ โดยแสดงทัศนคติต่อครุบาทศรีวิชัย ได้แก่ 1) เป็นผู้มีความชำนาญในงานบูรณปฏิสังขรณ์ 2) เป็นผู้มียุญประณี และ 3) เป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผลให้เกิดความร่วมมือในการบูรณะวัดสวนดอกจนประสบผลสำเร็จ

คำขอเรื่องนี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่แสดงความร่วมมือของศาสนศรัทธาภาคประชาชนในงานสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะกิจกรรมที่นำโดยครุบาทศรีวิชัยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: คำขอ, วัดสวนดอก, ครุบาทศรีวิชัย, การบูรณะ, ศาสนศรัทธาภาคประชาชน

Abstract

The article presents a study of the Khaosaw “The myth and restoration of Wat Suan Dok, Chiang Mai” with literary analysis theory. That study about characteristics of manuscript and Value of content, Especially, reflection of society which shows the public participation in the restoration of Wat Suan Dok in 1931.

This study found the writing was published with Lanna Tham script by American Printing. It was composed in parody, Khaosaw. The important value of that writing is evidencing about the restoration of Wat Suan Dok with the public participation by people who faithful in Buddhist. The writing gives details of the event very well. it shown; 1) chronology of events: The date of each event is clearly and mentioned in order. 2) Participating persons: include secular, monks, and construction material dealers. This Khaosaw gives information about the hosts in restoring - names and their domicile. it shows the public participation that consistent with other evidence. 3) Restoration details: it shown details of the restoration; Vihara, main stupa, smaller stupas, and the Buddha image that as tall as Kruba Srivichai.

This writing also showed the public participation is based on their faith in Buddhism. Especially, faith in Kruba Srivichai - The head of restoring. it shows views on him: 1) expert in restoration work, 2) have a great merit, and 3) be the Bodhisattva. their lead to cooperation which this event was successful.

This writing is important evidence of historical event. that show the public participation in public benefit activity, Especially, in the works of Kruba Sriwichai.

Keywords: Khaosaw, Wat Suan Dok, Kruba Sriwichai, Restoration, Public Participation

บทนำ:

ความสำคัญของวัดสวนดอกและการบูรณะวัดสวนดอกในเอกสารประวัติศาสตร์

วัดสวนดอก พระอารามหลวง ปัจจุบันตั้งอยู่ใน ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีนามปรากฏในเอกสารต่าง ๆ เรียกว่า “วัดสวนดอก” หรือ “บุปผาราม” นับเป็นอารามสำคัญแห่งหนึ่งในเมืองเชียงใหม่ โดยชินกาลมาลีปกรณ์ (แสง มนวิฑูร, 2518: 114) และตำนานมูลศาสนา (กรมศิลปากร, 2513: 245-246) กล่าวว่า พระญาณกวีณา กษัตริย์ในราชวงศ์มังรายได้สร้างอารามนี้เป็นที่พำนักของพระมหาสุมนเถระ ภิกษุชาวสุโขทัยที่ได้รับนิมนต์ให้เดินทางมาเผยแผ่พุทธศาสนาถึงกวางศที่เชียงใหม่

การเผยแผ่พุทธศาสนาโดยสำนักวัดสวนดอกมีความรุ่งเรืองยิ่งภายใต้การอุปถัมภ์ของชนชั้นปกครองในเชียงใหม่จนสามารถเผยแผ่ไปจนถึงดินแดนตอนเหนือมีเชียงตุง เป็นต้น (ประเสริฐ ณ นคร และปวงคำ ต้อยเขียว, 2562: 105) ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาจะต้องปะทะกับแนวทางของ “หนป่าแดง” ที่ได้ไปศึกษาพุทธศาสนาในลังกาโดยตรง ซึ่งชนชั้นปกครองก็ได้พยายามรวมขอมโดยเปิดโอกาสให้สงฆ์นิกายต่าง ๆ มีพื้นที่และบทบาทตามควร ดังพบในจารึกที่กล่าวถึงบทบาทของพระภิกษุ “หนสวนดอก” เช่น จารึกวัดศรีสุพรรณ กล่าวถึงการนิมนต์พระภิกษุฝ่ายสวนดอกมีพระมหาสาวิตรีสัทธรรมโพธิเป็นประธานผูกพัทธสีมา (กรมศิลปากร, 2551: 98) และการหล่อพระพุทธรูปพระเจ้าแก้วตื้อประดิษฐานยังวัดสวนดอก (สงวน โชติสุขรัตน์, 2552: 179) ก็แสดงถึงการให้ความสำคัญต่ออารามนี้

ในช่วงสงครามกับพม่า วัดในเมืองเชียงใหม่ถูกทิ้งร้างตั้งตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า “วรพุทธศาสนาวิฑวอารามบ้านโบลถพุทธรูปเจดีย์ รั้วเวียงทั้งมวล เป็นชรา

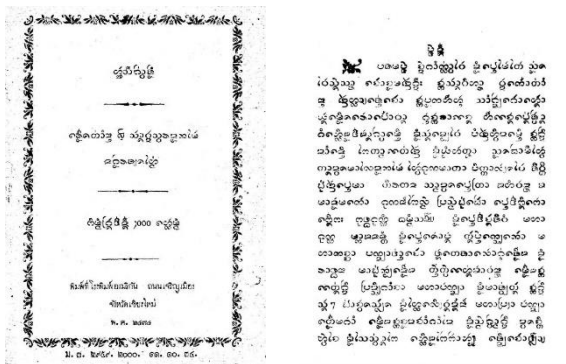
ชนะหลุคร่ำค่นค่านโปดพังไปเป็นอันมาก” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2543: 185) กระทั่งในสมัยราชวงศ์ทิพจักรซึ่งมีการฟื้นฟูบ้านเมือง วัดสวนดอกก็ได้รับการปฏิสังขรณ์ขึ้นและยังคงมีบทบาทสำคัญ เช่น มีการแต่งตั้งพระวชิระปัญญาวัดสวนดอกขึ้นเป็นพระมหาราชาครู และบูรณะหอมณเฑียรธรรมโดยเจ้าสุภัทรา (ต่อมาเป็นพระยาคำฝั้น) และใน พ.ศ. 2369 เจ้าพุทธวงศ์หอน้ำ (ต่อมาเป็นพระยาพุทธวงศ์) ได้ยกฉัตรพระเจดีย์ประธานวัดสวนดอก เมื่อวัดสวนดอกเสื่อมโทรมลงอีกครั้งนั้น พระเจ้าอินทวิชยานนท์ก็ได้รื้อเอาที่ประทับของพระยาคำฝั้นมาถวายเป็นวิหารหลวง และพระราชชายาเจ้าดารารัศมีได้ทำการย้ายพระอัฐิราชวงศ์ทิพจักรมาตั้งในวัดสวนดอก ทว่าอารามนี้ก็ได้รับการลงไปอีกด้วยว่าขาดผู้ดูแลอุปถัมภ์ (พระมหาธณัชพงศ์ สุพรหมปญโญ, 2559: 42-43) จนกระทั่ง พ.ศ. 2474 มีการบูรณะวัดสวนดอกขึ้นเป็นครั้งสำคัญโดยนิมนต์ให้ครูบาศรีวิชัยเป็นประธานในการนั้น เป็นเหตุให้ประชาชนจำนวนมากที่ศรัทธาในครูบาศรีวิชัยต่างสนับสนุนด้วยแรงกายและทุนทรัพย์จนเป็นผลสำเร็จ

ทั้งนี้ เอกสารลายลักษณ์ที่บันทึกเรื่องราวการบูรณะวัดสวนดอกใน พ.ศ. 2474 นั้น พบงานที่อ้างอิงถึงอยู่เสมอได้แก่ “คำวธรรมตำนานวัดสวนดอก” ของท้าวสุนทรพจนกิจ อย่างไรก็ตามยังมีเอกสารอีกชิ้นหนึ่งที่บันทึกเหตุการณ์การบูรณะวัดสวนดอก พ.ศ. 2474 ที่ให้ข้อมูลของเหตุการณ์ไว้อย่างละเอียดน่าสนใจว่าไม่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง คือ “คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้นครเชียงใหม่”

คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้นครเชียงใหม่

เอกสารเรื่องนี้เป็นงานร้อยกรองประเภทคำขอ ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง ดีพิมพ์เป็นอักษรธรรมล้านนาโดยโรงพิมพ์อเมริกัน ถนนเจริญเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2474 จำนวน 2,000 เล่ม เนื้อหาแบ่งเป็น 4 บท มีความยาว 26 หน้า ต่อมาโครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับและเป็นฐานในการสร้างนิกวิชาการล้านนารุ่นใหม่ (e-ปัญญาสุวรรณกรรมล้านนา) โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ซึ่งต่อมาโครงการนี้ได้ต่อยอดเป็นโครงการ e-60 วรรณพิมพ์ล้านนา และ e-120 วรรณลิขิตล้านนา) ได้จัดทำเอกสารต้นฉบับให้เป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันวรรณกรรมเรื่องนี้ยัง

ไม่ได้ปริวรรตเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ผู้ศึกษาจึงทำการปริวรรตเป็นอักษรไทยด้วยวิธีการปริวรรตแบบเทียบรูปอักษรและปรับอักษรวิธี โดยถ่ายทอดตามรูปเขียนเดิมที่ปรากฏในเอกสารต้นฉบับ แต่ในบางคำก็ได้ปรับให้เป็นอักษรวิธีแบบอักษรไทยเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ เช่น เบน ถ่ายถอดเป็น “เป็น”, สียง ถ่ายถอดเป็น “เสียง”, ไพ ถ่ายถอดเป็น “ไป” ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้จัดวรรคตอนให้เหมาะสมกับฉันทลักษณ์คำขอเพื่อให้สะดวกต่อการศึกษา และในบทความนี้ได้อธิบายความหมายเป็นภาษาไทยกำกับในคำประพันธ์ที่ได้ยกตัวอย่างมาด้วย

(ซ้าย) ภาพที่ 1 ปกหนังสือคำขอदानแลสร้างวัดสวนดอกไม้ นครเชียงใหม่
(ขวา) ภาพที่ 2 ตัวอย่างเนื้อหาในหน้าที่ 1 บทที่ 1
คำขอदानแลสร้างวัดสวนดอกไม้ นครเชียงใหม่
(โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับ
และเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนา รุ่นใหม่, 2550)

คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้ นครเชียงใหม่ มีเนื้อหาว่าด้วยการบูรณะวัดสวนดอกไม้ พ.ศ. 2474 กล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยให้ข้อมูลค่อนข้างละเอียด มีเนื้อหาโดยย่อดังนี้

บทที่ 1 เริ่มต้นด้วยคำนำมัสการพระรัตนตรัย คุณครูบาอาจารย์ จากนั้นกล่าวถึงตำนานวัดสวนดอกไม้เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จมายังดอยอุจฉบุรพต ได้ทรงประทานเส้นพระเกศาแก่ย่าสะ และทรงทำนายถึงพระธาตุในวัดสวนดอกไม้ ก่อนที่พระอินทร์จะนำพระเกศานั้นไปบรรจุในอุโมงค์ใหญ่

บทที่ 2 กล่าวถึงวัดสวนดอกไม้ในสมัยของผู้แต่งได้เลื่อมโทรมทรุดโทรมลง จนกระทั่งมีการนิมนต์ครูบาศรีวิชัยมาเป็นประธานการบูรณะจึงมีประชาชนมาช่วยกันลงแรงเป็นจำนวนมาก ทั้งแผ้วถาง ทำความสะอาด นำอาหารมาตั้งโรงทาน แล้วกล่าวถึงการบูรณะเจดีย์ประธาน มีผู้นำวัสดุก่อสร้างมาบริจาคและซื้อขายถวายจำนวนมาก ตอนท้ายกล่าวถึงงานสร้างพระวิหาร

บทที่ 3 กล่าวถึงเจ้าภาพสร้างเจดีย์ราย 7 องค์ แล้วกล่าวถึงเจ้าภาพสร้างเสาพระวิหาร จากนั้นกล่าวถึงครูบาศรีวิชัยได้จัดประเพณีทานสลากภัตซึ่งมีการถวายวัสดุก่อสร้างเป็นทานด้วย

บทที่ 4 กล่าวถึงเจ้าภาพสร้างชื่อวิหาร การสร้างฉัตรประดับยอดเจดีย์ประธาน และสร้างพระพุทธรูปค่าคิงครูบาศรีวิชัย เสร็จแล้วมีการสมโภชและยกฉัตร ถึงกระนั้นงานบูรณะก็ยังไม่ถือว่าแล้วเสร็จ แต่ผู้ประพันธ์ได้จบเรื่องลงเพียงเท่านี้

จากการศึกษาคำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้ นครเชียงใหม่ ผู้เขียนเห็นว่าคำขอเรื่องนี้มีความสำคัญในฐานะหลักฐานที่บันทึกเหตุการณ์การบูรณะวัดสวนดอกไม้ พ.ศ. 2474 ได้เป็นอย่างดี และยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภาคประชาชนที่มีบทบาทในการบูรณะอารามอันเป็นสาธารณสมบัติ ซึ่งการร่วมแรงร่วมใจดังกล่าวเกิดขึ้นจากความศรัทธาในพุทธศาสนาและตัวบุคคลผู้นำ แตกต่างจากการบูรณะในอดีตซึ่งมักดำเนินกิจกรรมโดยชนชั้นปกครอง ทั้งนี้ ผู้แต่งได้ให้รายละเอียดของเหตุการณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังจะกล่าวต่อไป

1. ลำดับเหตุการณ์ จากการศึกษาพบว่าผู้แต่งคำขอได้บันทึกข้อมูลเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างละเอียด ทำให้น่าเชื่อว่าผู้แต่งคงจะเป็นผู้ที่ได้รับรู้เห็นอยู่ในเหตุการณ์นั้นโดยตรง ในที่นี้จะนำเสนอลำดับเหตุการณ์ในการบูรณะวัดสวนดอกตามที่ปรากฏในคำขอ โดยจะได้เทียบวันเวลาทางจันทรคติล้านนาให้เป็นวันที่ตามปฏิทินสากลด้วย (คล้อย ทรงบัณฑิตย, 2497: 366-367) ดังนี้

- 1) วัดสวนดอกกร้าง เป็นที่สังเวชใจแก่พุทธศาสนิกชน
- 2) เจ้าแก้ววันรัฐและพระราชชายาเจ้าดารารัศมีมีมติครุบาศรีวิชัยเป็นประธานการบูรณะ
- 3) เริ่มแผ้วถางปรับพื้นที่ มีประชาชนมาร่วมงานจำนวนมาก มีการตั้งโรงทาน
- 4) เริ่มก่อสร้างรากพระวิหารในเดือน 10 ออก 3 ค่ำ (วันพุธที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2474)
- 5) เริ่มบูรณะเจดีย์ประธานในเดือน 10 ปถมะ แรม 11 ค่ำ (วันศุกร์ที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2474)
- 6) บูรณะเจดีย์ประธานแล้วเสร็จในเดือน 12 เพ็ง (วันเสาร์ที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2474)
- 7) การสร้างเจดีย์ราย 7 องค์ และการสร้างเสาพระวิหาร ชื่อพระวิหาร
- 8) ครุบาศรีวิชัยจัดประเพณีทานสลากภัต โดยมีการนำวัสดุก่อสร้างมาถวายเป็นทาน ในเดือนเกียง (อ้าย) ออก 11 ค่ำ (วันพฤหัสบดีที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2474)
- 9) นำฉัตรเงินมาจากวัดชัยศรีภูมิ และสมโภชพระพุทธรูปค่าคิงครุบาศรีวิชัย ในเดือนยี่ ออก 10 ค่ำ (วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474)
- 10) ยกฉัตรเจดีย์ประธาน ในเดือนยี่ ออก 11 ค่ำ (วันศุกร์ที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474)

จะเห็นได้ว่าผู้แต่งคำขอให้รายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ค่อนข้างเป็นลำดับชัดเจน แสดงถึงความรอบคอบ รัดกุม น่าเชื่อได้ว่าเป็นผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ ทำให้เอกสารชิ้นนี้เป็นเอกสารชั้นต้นที่เชื่อถือได้

2. ผู้มีบทบาทในการบูรณะ คำขอเรื่องนี้กล่าวว่าการบูรณะวัดสวนดอก พ.ศ. 2474 เป็นงานสาธารณประโยชน์ครั้งสำคัญซึ่งทำให้ได้กุศลอันยิ่ง จึงผู้คนมาร่วมประกอบกุศลกันมากทั้งที่ได้ออกนามและที่ไม่ได้ออกนามก็มีจำนวนเหลือที่จะนับ มีทั้งที่มาร่วมในลักษณะ “ร่ายรอม” คือนำ สิ่งต่าง ๆ มาถวาย เช่น อาหาร ของขบเคี้ยวสำหรับคนงาน ดังความว่า

หมากสุบมูรี	หากมีพร้อมเสี้ยง	“...ทานตันตุลา	เข้าสารหมากเหมี้ยง
ของเหยยทาน	ตามการผู้คิด	บ้านนอกในเวียง	ทั่วทิศ
หล้าง่องค์เสี้ยง	น้ำสัมน้ำหวาน	ดวงจิตอ่วงอ้อม	ไปทาน
		หื้อใจขึ้นบาน	การร่อนแดดต้อม”

(มีผู้ถวายข้าวสาร หมากเหมี้ยง บุหรี่ เครื่องไทยทานต่าง ๆ ตามแต่ศรัทธา ผู้คนเหล่านี้มาจากทั้งในตัวเมืองและนอกตัวเมือง บ้างตั้งโรทานเสี้ยงเครื่องต้มต่าง ๆ เพื่อคลายร้อน), [น. 8]

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ซื้อวัสดุก่อสร้างมาถวายเพื่อใช้ในการบูรณะ ดังความที่ปรากฏว่า

“ร่องค์ซื้อหิน ซื้อชายแลน้ำ ทั้งดินจี้ก้อน ปูนผง”
(บางคนก็ซื้อหิน ทราย และน้ำ รวมทั้งก้อนอิฐ และปูน เพื่อเป็นวัสดุก่อสร้าง),

[น. 12]

อนึ่ง ยังมีผู้คนจำนวนมากที่ไม่ได้ออกทุนทรัพย์หรือนำปัจจัยต่าง ๆ มาถวาย แต่ได้มาช่วยเหลือในลักษณะเป็นแรงงาน โดยเป็นแรงงานในการก่อสร้าง ดังความว่า

เหิงชายหาบน้ำ	ขนดินส่งปูน	“...มานอนอยู่เฝ้า	เอาบุญ
		นี้แลกองบุญ	ชาตนี้ชาตหน้า”

(บางกลุ่มก็มานอนอยู่เฝ้าสถานที่ก่อสร้าง บางพวกทำหน้าที่ร่อนทราย หาบน้ำ
ขนดินขนปูน ล้วนเป็นการกุศลที่จะส่งผลไปถึงชาตินี้และชาติภพภายหน้า), [น. 21-22]

คณะศรัทธาดังกล่าวไม่ได้มีเพียงประชาชนที่เป็นฆราวาส หากผู้มีส่วนสำคัญใน
การใช้แรงกายบูรณะก็มีพระภิกษุและสามเณรด้วย ดังที่ปรากฏว่าเมื่อบูรณะเจดีย์
ประธานนั้น “ทุพระรุ่งเรือง เอกการบ่อย่าน” (พระภิกษุสามเณรขึ้นไปช่วยกันก่อสร้าง
อย่างไม่ย่อท้อ)

กลุ่มบุคคลที่น่าสนใจอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการบูรณะคือกลุ่มผู้ค้าวัสดุ
ก่อสร้างที่นำวัสดุก่อสร้างมาตั้งขายเพื่อให้ผู้ศรัทธาได้ซื้อถวายเพื่อบูรณะวัด ดังปรากฏใน
คำขอหลายตอน เช่น

“หล้ากรองค้ำ	หินชายคะหลา	ใส่ล้องัวมา	ทั้งดินจี้ก้อน
คั้นหันคนมา	ลูกหาเล่นต้อน	ช่างจาค้าวอน	แก่วนล้ำ
ซื้อปูนเอาชาย	ข้าชายทิ้งน้ำ	ไปค้าท่านเจ้า	บุญบาน”

(บางพวกขายหินและทรายใส่เกวียนมาด้วยกัน มีก้อนอิฐอีกด้วย เมื่อเห็นคนเข้า
มาก็เข้าไปพูดหวานล่อม จูงใจให้ซื้อปูน ทราย น้ำ เพื่อไปช่วยบูรณะวัดเป็น
บุญอันยิ่งใหญ่), [น. 9]

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นบทบาทของบุคคลที่มีอายุเอยนามได้ถ้วน ดังที่ผู้แต่ง
คำขอกล่าวว่า “จักจดชื่อเอาบ่แพ้” (ไม่อาจจดชื่อได้หมด) อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ที่มี
บทบาทสำคัญโดยเฉพาะรายนามเจ้าภาพในการบูรณะเสนาสนะต่าง ๆ นั้น ผู้แต่งคำขอ
ได้ระบุข้อมูลดังจะได้อีกตัวอย่างดังนี้

รายนามเจ้าภาพสร้างเสาววิหาร มีการบันทึกถึงรายชื่อและถิ่นฐาน ดังตัวอย่าง

“แลนางเซงเฮียง สันป่าช้อยนั้น	วันออกฝ้ายต้น	พิงไชย
น้อยใจมานั้น	เขตบ้านมีไกล	ต้องกทางไป
มีเจตนา	สัทธาธิบดี	ยังมีต่อไป
โมส่วยจันสม	บ้านห่อท่าทาง	คิดใจร่วมสร้าง
อันถัดต่อนี้	มีชื่อลายหมาย	คือว่านายควาย
อยู่บ้านเดียวกัน	จัวลายแ้วแล้ว	บอกตามช่องแนว

“ซ่มซัด”

(นางเซงเฮียงบ้านสันป่าช้อยฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิงรับเป็นเจ้าของภาพถวายเสาวิหาร, น้อยใจมาบ้านต้องกทางทิศใต้ของเมืองก็มีเจตนาศรัทธาด้วย, นายโมส่วยและนางจันสม บ้านห่อก็ร่วมด้วย ต่อไปกล่าวถึงนายควายและนางซันแก้วอยู่บ้านวัวลาย ก็ได้รับเป็น เจ้าภาพด้วยกัน), [น. 19]

รายนามเจ้าภาพสร้างชื่อวิหาร มีการบันทึกถึงรายชื่อและถิ่นฐาน ดังตัวอย่าง

“ตามมีชื่อหมาย	นิยายเล่าไว้	นายหนานหน่อได้	คำมุน
สองตัวซื่อรับ	ค้าชูอุหนุ	เพื่อหื้อเป็นบุญ	บ่สูนเสื่อมได้
ซ่านายใจมา	ต้องกบ้านใต้	หนทักขิมา	เที่ยงทัด
ต้นนึ่งฤสี	มีสีลเต่งคัด	อยู่ทะโค่งด้าน	ไกลเรา
อันถัดต่อชื่อ	รับชื่อปายเสา	คำแสนนางเอา	จันเพงร่วมบ้าน
โห่งอ้อร่วมกัน	หวังผันบุญบ้าน	โมหนาทาน	ปล่ะ”

(มีชื่อปรากฏคือหนานหน่อและนางคำมุนรับเป็นเจ้าของภาพชื่อสองตัว, นายใจมา บ้านต้องกทางทิศใต้ของเมืองหนึ่งตัว, ฤสีมาจากเมืองหงสาวดีหนึ่งตัว, นางคำแสน-นางจันเพงบ้านโห่งอ้อหนึ่งตัว), [น. 23-24]

รายนามเจ้าภาพสร้างเจดีย์ราย 7 องค์ มีการบันทึกถึงรายชื่อและถิ่นฐาน ดังตัวอย่าง

“...วันออกแจ่งเหนือ ใจเจือไค่ล้าง ปงใจลงวาง ยอบยุบ
 ปูของพัน กับย่าของทูป หากรับร่วมได้ ดวงเดียว
 วันตกชื่อนั้น สัทธาเกาะเกี่ยว เป็นสายใยเดียว บ้านวัดเกตหัน
 หลายคนกับกัน เจ็ดคนหมายหมั้น จักจารำกัน ต่อทะ
 ขุนอนุกร แปะอุยปละ นายหลานคี่ด้วย อิวลือ
 นางหมาหน้อยนั้น ใจฝั้นนับถือ มีชื่อดั่งลือ จักจาว่าแก้ง
 แถมนางไหลขุน หากหนูใจแก้ง แลนายเภางไซ ชื่อทัด”

(เจติยร้ายทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น ปูของพัน-ย่าของทูป รับเป็นเจ้าของภาพ ส่วนองค์ทิศตะวันตกมีเจ้าภาพจากบ้านวัดเกต 7 คนร่วมกัน ได้แก่ ขุนอนุกร แปะอุย นายหลาน อิวลือ นางหมาหน้อย นางไหลขุน และนายเภางไซ), [น. 16]

จะเห็นว่าผู้แต่งได้ให้รายละเอียดของบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการบูรณะวัดสวนดอกได้เป็นอย่างดี และทำให้เห็นว่าผู้มีส่วนร่วมในการบูรณะครั้งนั้นมีความหลากหลายของสถานะทางสังคม

2.1 เพศ เห็นได้ว่ามีทั้งเพศชายและเพศหญิง สิ่งที่น่าสังเกตคือ แม้เจ้าภาพเพศหญิงจำนวนมากมักบริจาคทรัพย์ร่วมกับสามีหรือครอบครัว แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่รับเป็นเจ้าของด้วยตนเอง เช่น นางหล้าบ้านดอนพิน นางหล้าบ้านหัวฝาย นางเซงเฮียง บ้านสันป่าข่อย แสดงถึงสถานะทางสังคมที่ผู้หญิงมีฐานะพอจะกระทำทานกิริยาได้ด้วยความสามารถของตน

2.2 เชื้อชาติ แม้ผู้แต่งจะไม่บอกเชื้อชาติของบุคคลโดยตรง แต่ก็มักกล่าวว่าเป็นคน “ต่างภาษา” ซึ่งสามารถสังเกตได้จากชื่อหรือคำนำหน้านามที่ใช้กันอยู่ในสังคม เช่น

2.2.1 ชาวจีน ได้แก่ ผู้ที่ใช้คำนำหน้าชื่อว่า “เจ๊ก” “แปะ” เช่น เจ๊กหลิม ตาแปะอุย หรือผู้ที่ใช้นามสกุลขึ้นต้นว่า “แซ่” เช่น นายหมู นางแก้วลูน และนางตา แซ่แต่

2.2.2 ชาวไทใหญ่ ได้แก่ ผู้ที่ใช้คำนำหน้าชื่อว่า “ซอง” เช่น ซองหน่อ ซองวรินทะ-นางซองอิง ปูของพัน-ย่าของทูป คำว่า “ซอง” เป็นคำนำหน้าเพื่อยกย่องว่าเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พุทธศาสนา

2.3 สถานะ / อาชีพ พบว่ามีเจ้าภาพที่ประกอบอาชีพหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่ มักมีอาชีพค้าขายหรือรับราชการ เช่น นายดาบแดง แสดงถึงอาชีพตำรวจ หรือแก่ที่มี (ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายมี) บ้านแม่กุ่มน้อย ซึ่งรับราชการเป็นผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ยัง ปรากฏนามผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียงในสังคมเมืองเชียงใหม่ช่วงนั้น เช่น ขุนกันชนะ นนทและนางวันดี ชนะนนท แสดงให้เห็นว่าผู้มีฐานะร่ำรวยมักมีบทบาทเป็นผู้นำในกิจ อันเป็นประโยชน์ส่วนรวม

ภาพที่ 3 จารึกคำกล่าบบานเสาวีรของขุนกันและนางวันดี ชนะนนท (ผู้ศึกษา, 2565)

นอกจากนี้ยังพบนามบุคคลที่มีสถานะเป็นที่เคารพของทุกคนทั่วไป ได้แก่ พระภิกษุ ที่เรียกว่า “ครูบา” ซึ่งพบว่ามีส่วนร่วมในการบูรณะวัดสวนดอก เช่น ครูบามีวัดพันตา เกิน ครูบาวัดป่าเปอะ ครูบาวัดยกาก ครูบาวัดบวกเพา ฯลฯ และยังมิบุคคลที่ผู้แต่งใช้คำ นำหน้านามว่า “เจ้า” กล่าวคือเป็นสมาชิกในราชตระกูลฝ่ายเหนือ เช่น เจ้าสุริยะ เจ้าน้อยคำตัน เจ้าชายวรเชช เจ้าบัวรกฎ เจ้าบัวรวิณณ์ ฯลฯ แสดงถึงบทบาทของสมาชิกในราชตระกูลที่เป็นผู้นำในกิจอันเป็นประโยชน์ส่วนรวม

2.4 เจ้าภาพที่เป็นหมู่คณะ พบว่ามีเจ้าภาพที่เป็นประธานการบูรณะสิ่งต่าง ๆ เป็นหมู่คณะซึ่งอาจเกิดจากการรวมตัวเพื่อให้ได้ทุนทรัพย์ในจำนวนที่ต้องการ เช่น เจดีย์ รายทิศตะวันตกซึ่งมีเจ้าภาพรวม 7 คน นอกจากนี้ยังมีคณะศรัทธาจาก “หัววัด” ซึ่งถือ

เป็นตัวแทนชุมชนที่มีความศรัทธามาร่วมช่วยงาน เช่น คณะศรัทธาวัดหัวฝาย วัดป่าคู่ วัดเค้าซอก วัดควรคำม้า วัดมณเฑียร ฯลฯ

ในแง่ของภูมิสำเนาของเจ้าภาพ พบว่าเจ้าภาพเหล่านี้เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ มีเพียงแค่คนที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่หรือบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น หากมาจากอำเภอรอบนอก เช่น อำเภอแม่ริม อำเภอสารภี อำเภอสันป่าตอง อำเภอดอยสะเก็ด ฯลฯ รวมถึงเดินทางมาจากต่างประเทศ ได้แก่ ภูษีที่มาจากเมืองตะโคง (ตะโก้ง / หงสาวดี) แสดงถึงความศรัทธาต่อการประกอบกุศลกรรมในพุทธศาสนา ต่อวัดสวนดอก และต่อครูบาศรีวิชัย ที่สำคัญยังเป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่างานครั้งนี้เป็นงานสาธารณประโยชน์ภาคประชาชนที่ทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วม หรือที่ในภาษาล้านนาเรียกว่า “งานหน้าหมู่” อย่างแท้จริง

ความทั้งนี้ทำให้เห็นถึงความร่วมมืออันเกิดจากพลังศรัทธาของประชาชนในการประกอบประโยชน์ในพุทธศาสนา ซึ่งการดังกล่าวย่อมมีเป้าหมายที่อิงอยู่กับหลักคิดทางพุทธศาสนา คือการประกอบกุศลกรรมเพื่อสั่งสมบุญบารมีเพื่อให้ได้หลุดพ้นจากวิภวสังสารในภายภาคหน้า อันสะท้อนอยู่ในคำขอบางบทที่กล่าวถึงเจตนาทานของเจ้าศรัทธา ดังความที่ว่า

“...สองคนผัวเมียธัมม์บุญเสบสั่ง

หากพร้อมใจกัน	หันบุญบ่อย่าน	ขอถึงนิพพาน	ลาบลูก
หื้อได้ถึงสุข	ดับเสียความทุกข์	ทุกเผ่าผู้	สัตธา
อันเจตนะ	เกิดด้วยอตตะ	แบ่งตันกันมา	แห่งหนน้อมแก้ว”

(สองสามีภรรยาได้พร้อมใจกันทำบุญด้วยต่างเล็งเห็นในผลบุญ ขอให้ได้ถึงพระนิพพาน ประสบแต่ความสุข ดับเสียซึ่งความทุกข์ เจ้าศรัทธาทุกคนต่างเกิดกุศลเจตนาด้วยตัวเอง ได้ประดิษฐ์ตันกันซ์คือตันวัตถุทานแห่งหนกันมาถวาย), [น. 17]

3. รายละเอียดการบูรณะ คำขอได้กล่าวถึงการบูรณะซ่อมสร้างเสนาสนะต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ก็สอดคล้องกับหลักฐานอื่น ๆ เช่น คำวธรมตำนานวัดสวนดอก และจารึกที่พบในวัดสวนดอก เช่น จารึกพระพุทธรูปค่าคิงครุบาศรีวิชัย จารึกตันเสาพระวิหาร จารึกเจดีย์รายทิศตะวันตกเฉียงใต้

3.1 พระวิหาร ผู้แต่งกล่าวว่าพระวิหารหลังนี้มีความยาว 33 วา ความกว้าง 12 วา

“เทิกวิหารนี้	หากมีเป็นตรา	สามสิบสามวา	ลวงยวณับได้
ลวงชื่อขวางเหนือ	เจือถึงเทิงใต้	สิบสองวามี	เที่ยงทัด”, [น. 12]

ความข้อนี้ต่างจากคำวธรมตำนานวัดสวนดอกเล็กน้อย โดยในคำวธรมตำนานวัดสวนดอกระบุว่าวิหารมีขนาด “โดยยลวงยาว 33 วา 2 สอกเป็นตรา จาด้วยลวงกว้าง 12 วาขนาด” (ท้าวสุนทรพจนกิจ, 2550: 34) นอกจากนี้ยังระบุว่าเสาวิหาร “อ่านถ้วนแล้วนับ มี 58 ต้นทั้งมวน” ประกอบด้วยเสาหลวงหรือเสาร่วมใน 28 ต้น ราคาต้นละ 250 รูปี ขณะนั้นยังเหลือเสาหลวงอีก 19 ต้นที่ยังไม่มีผู้รับเป็นเจ้าของ และเสาเสาโรหรือเสารับชายคา ราคาต้นละ 125 รูปี ชื่อมี 42 ตัว ราคาตัวละ 50 รูปี ขณะนั้นยังขาดเจ้าภาพอีก 5 ตัว

การหล่อเสาเป็นเสาซีเมนต์เสริมเหล็กเป็นแกน โดยมีวิธีการดังนี้

“ต่อเหล็กจอดไว้	แกนในใจเสา	หล่อหินชายเรา	ใส่เหล็กคู่ต้น
ปูนสิเมนต์ม	ผาย่อยเข้าหยัน	ทั้งนาที่ชน	ปนน้ำ
ยัดตอกตีดำ	นำลงแห่นล้า	ช่วยกันอยู่ได้	ทั้งวัน”

(ใช้เหล็กเส้นเป็นแกนเสา ผสมหินและทรายอัดเข้าเป็นไส้ แล้วผสมปูนซีเมนต์กับหินย่อยและน้ำ หล่ออัดให้แน่นเป็นต้นเสา ช่วยกันทำดังนี้ทุกวัน), [น. 20]

ทั้งนี้การหล่อชื่ออิหารที่ระบุว่าเป็น “แปงเหล็กใส่ไส้ทั้งมวน” (มีเหล็กเส้นเป็นแกน) เช่นกัน

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาโครงสร้างวิหารวัดสวนดอกในปัจจุบันจะพบว่าเป็นวิหารเปลือย ด้านกว้างมีเสาแถวละ 4 ต้น ด้านยาวแถวละ 14 ต้น รวมกันได้ 56 ต้น ซึ่งน้อยกว่าที่คำขอระบุ 2 ต้น ทว่ารับกับจำนวนชื่อ จึงอาจเป็นไปได้ว่าจำนวน 58 ในคำขอเป็นความผิดพลาดจากการเรียงพิมพ์

ภาพที่ 4 ภายในวิหารหลวงวัดสวนดอก พระอารามหลวง (ผู้ศึกษา, 2564)

3.2 เจตีย์ประธาน คำขอกล่าวถึงการบูรณะเจตีย์ประธาน โดยวิธีการดังนี้

“ดินจีเก่าค้าง แตกบ้างถอยถอน ช่วยกันแซมซอน หลุไหนใส่หั้น
ปฏิสังขร บ่คอนเต็มหมั้น ปูนสิเมนพัน พอกพะ”

(นำอิฐเก่าที่เสื่อมสภาพออกแล้วเติมอิฐใหม่เข้าไปแทน ปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคง
ดังนี้แล้วฉาบทับด้วยปูนซีเมนต์), [น. 9]

จะเห็นว่าคำวามขอมิได้ระบุนรายละเอียดของการซ่อมเจดีย์ประธานไว้ละเอียดมากนัก หากขบขันที่การบรรยายภาพกำลังคนที่มาร่วมกันบูรณะและซื้อวัสดุก่อสร้างเพื่อปฏิสังขรณ์พระเจดีย์

การบูรณะเจดีย์ประธานใช้เวลาสองเดือน ในวันเพ็ญเดือน 12 (เหนือ) ตรงกับวันเสาร์ที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2474 จึงมีการยกฉัตร “ชาตุน้อย” คือเจดีย์รายทั้ง 7 องค์ ซึ่งสอดคล้องกับกับจารึกเจดีย์รายทิศตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนเจดีย์ประธานนั้นมีการสั่งทำฉัตรเงินองค์ใหญ่ต่างหาก ดังความว่า

“...ไปแห่เอาสัฏ	พระธาตุใหญ่หน้า	ที่อรามา	เขตวัด
พันตาเกิน	ชื่อเมินว่าซัด	วัดชื่ออัน	สีงุม
ครูบามีนั้น	ปัญญาสุขชุม	ท่านบับันทุม	ความเพียรมากกว้าง
เป็นผู้แปงสัฏ	จัดธำแต่งล้าง	มีเป็นเครือวัน	ดอกย่อย

ประดับประดา แหน่นหนาเรียบร้อย รูปสัฏฐาตเจ้า ไบเงิน
ดูงามกาบขวาง หน้าอวดสันเล็ญ ยอดสัฏฐาดอกเงิน เคือหวันสอดคั้น”

(แห่ฉัตรเงินมาจากวัดพันตาเกินหรือวัดชัยศรีภูมิ ครูบามีเป็นผู้สร้างฉัตร ออกแบบให้เป็นลายเครือเถาวัลย์ ประดับประดาเรียบร้อยแล้วงามนัก มีไบฉัตรเป็นกาบเรียวลวดลายเกาะเกี่ยวงดงาม), [น. 25]

จากนั้นจึงมีการสมโภชและยกฉัตรเจดีย์ประธานในวันขึ้น 11 ค่ำ เดือนยี่ (เหนือ) ตรงกับวันศุกร์ที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474

ภาพที่ 5 เจดีย์ประธานวัดสวนดอก
มุมล่างซ้ายคือเจดีย์รายทิศตะวันตก (ผู้ศึกษา, 2565)

3.3 เจดีย์ราย หลังจากบูรณะเจดีย์ประธานแล้ว มีการบูรณะเจดีย์รายในลานพระเจดีย์จำนวน 7 องค์ล้อมรอบเจดีย์ประธาน โดยคำขอได้ระบุนามเจ้าภาพบูรณะเจดีย์รายซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานอื่น ในกรณีเจดีย์รายทิศตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งคำขอระบุถึงผู้เป็นเจ้าของว่า

		“...วันตกแจ้งได้	สัทธา
มีนามชื่อไว้	ว่านายน้อยถา	พร้อมภริยา	ชุ่มใจชื่นหมั่น
บ้านวัดบุพพา	เคหามีหัน	ตั้งใจเทิงทัน	หลังน้อม”

(เจดีย์ทิศตะวันตกเฉียงใต้นั้นเจ้าภาพชื่อนายน้อยถากับภริยาชื่อนางชุ่มใจเคหสถานอยู่ที่บ้านวัดบุพพา(ราม) มีความตั้งใจน้อมรับเป็นเจ้าของ), [น. 16]

สอดคล้องกับจารึกเจดีย์รายทิศตะวันตกเฉียงใต้ อักษรธรรมล้านนา ระบุ พ.ศ. 2474 จารบนแผ่นทองจังกโประดับบนขั้นฐานเชิงกลมเหนือเรือนธาตุ ที่ระบุว่า “หมาย

มีน้อยถา ไชยวุฒิ เป็นเกล้าพร้อมกบด้วยภริยา นางชุ่มใจ ไชยวุฒิ แลลูกเต้าหลาน
เหลนสัมพันธ์วงษาญาติกามีสูญหาย...”

ภาพที่ 6 จารึกเจดีย์รายทิศตะวันตกเฉียงใต้
ยังไม่มีกรบวิรรตอย่างเป็นทางการ (ผู้ศึกษา, 2565)

อนึ่ง เจดีย์รายองค์นี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเดิมเป็นเจดีย์ทรงยอด
ดอกบัวตูมศิลปะสุโขทัย นับเป็นหลักฐานที่แสดงถึงศิลปะสุโขทัยที่เข้ามามีอิทธิพลใน
เชียงใหม่ในพุทธศตวรรษที่ 20-21 ทว่าปัจจุบันนี้เจดีย์ยอดดอกบัวตูมดังกล่าวได้
ปรักหักพังและถูกรอบหุ้มด้วยเจดีย์ทรงระฆังแบบล้านนารูปแบบเดียวกับเจดีย์รายองค์
อื่น ๆ โดยมีเจ้าภาพคือนายน้อยถา ไชยวุฒิ และครอบครัว

3.4 พระพุทธรูปคำคิงครุบาศรีวิชัย คำขอเรื่องนี้ระบุถึงการหล่อพระพุทธรูป 2 องค์ ขนาดเท่าความสูงของครุบาศรีวิชัย หรือที่เรียกว่า “พระเจ้าคำคิง” ตามที่กล่าวไว้ว่า

“...กับหล่อรูปพระ	สององค์เป็นตรา	สำหรับครุบา	ต่ำสูงเท่าเจ้า
สัทธาทั้งหลาย	ยิงชายหนุ่มเฝ้า	เต็มใจพิงพา	เต็มมัท
บาททองมารอม	ในสวนดอกกวัด	ตามใจใฝ่ได้	สัทธา
เงินคำคี่พร้อม	บมี้อตตรา	ตามเจตนา	วิกมาหาได้
สัทธาทั้งหลาย	บ้านไกลบ้านไกล	มีปีติใน	หล่อพระ”

(การหล่อพระพุทธรูป 2 องค์มีความสูงเท่าครุบาศรีวิชัย โดยคณะศรัทธาต่างมีเจตนาช่วยกันเรียไรโลหะมีค่ามาที่วัดสวนดอก เมื่อได้จำนวนมากพอแล้ว ต่างก็มีใจปีติในการหล่อพระพุทธรูปนั้น), [น. 25-26]

ความข้อนี้ตรงกับคำวรรณตำนานวัดสวนดอกที่ระบุว่า “คือได้สร้างรูปพระมุณีหล่อด้วยทองสององค์ยื่นเท่าคิงครุบาศรีวิชัยเจ้า” (ท้าวสุนทรพจนกิจ, 2550: 39) และจารึกฐานพระพุทธรูปยื่นทั้งสององค์ ซึ่งระบุว่า “...ครุบาเจ้าก็ได้จ้างสร้างหล่อรูปพระทศพล 2 องค์ยื่นอยู่ใหญ่สูงคำคิงครุบาเจ้าบ่เกินเหลือ เอาองไว้ได้เหนือพระเจ้าในวิหารหลวงวัดสวนดอกไม้ ๕๐๐๐ พระวรรษา...” โดยคำขอระบุว่าได้สมโภชถวายพระพุทธรูปคำคิงในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือนยี่ (เหนือ) ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474 สอดคล้องกับจารึกฐานพระพุทธรูปที่ระบุวันเวลาที่สมโภชถวายไว้ว่า “พุทธศักราช 2474 จุลศักราชได้ 1293 ตัว มะแมณนาก็มีโพชคามตามขอมพิสัยไทยภาษาว่าปีรวงเม็ด กิตติกาคือว่าเดือนยี่ ขึ้น 10 ค่ำ” (พระมหาธณัฏขพงศ์ สุพรหมปญโญ, 2559: 69)

ครูบาศรีวิชัย : หัวใจของศาสนศรัทธาภาคประชาชน

คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้้นครเชียงใหม่ได้แสดงให้เห็นภาพความร่วมมือของประชาชนทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยการบูรณาการปฏิสังขรณ์อารามอันเป็นสาธารณสมบัติ เป็นพลังมวลชนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ยิ่งยวด ทั้งนี้ ผู้แต่งคำขอได้ชี้ให้เห็นและเน้นย้ำถึงต้นเค้าของพลังดังกล่าวนี้ นั่นคือ ความศรัทธาต่อผู้เป็นประธานในการบูรณะ ได้แก่ ครูบาศรีวิชัย

ในคำขอเรื่องนี้ผู้แต่งได้แสดงทัศนคติต่อครูบาศรีวิชัยว่ามีความเหมาะสมในการเป็นผู้นำการบูรณะด้วยเหตุประการต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นผู้มี**ความชำนาญในงานบูรณปฏิสังขรณ์** การบูรณะวัดสวนดอกนั้นเป็นงานที่ประสบผลสำเร็จได้ยาก การนิมนต์ให้ครูบาศรีวิชัยเป็นประธานในการบูรณะครั้งนี้จึงมีเหตุประการสำคัญอยู่ที่ความชำนาญในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ ดังที่คำขอเรื่องนี้ได้ถ่ายทอดไว้ในความที่ว่า

	“เจ้าเข้าใจการ	ปิติชมบาน	ใจใสถึถ่าน
ในการกุศล	บ่หนบ่ย่าน	ท่านเคยชะนาน	เที่ยงทัด
ค้ำศาสนา	มาหลายเขตวัด	จักจัดกล่าวอ้าง	ยาวยาน”

(ครูบาศรีวิชัยมีความเข้าใจในงานบูรณปฏิสังขรณ์เป็นอย่างดี และยินดีที่จะรับงานเช่นนี้โดยไม่หวั่นถอย ทั้งยังมีความชำนาญด้วยว่าได้ไปช่วยเหลือมาแล้วหลายวัดจนเกินจะกล่าวอ้าง), [น. 4]

2. เป็นผู้มี**บุญบารมี** นอกจากเหตุผลหลักข้างต้นแล้ว คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้้นครเชียงใหม่ยังให้ทัศนคติอีกประการหนึ่งในแง่ของความเชื่อเรื่องบุญบารมี ดังที่ผู้แต่งกล่าวไว้ว่า ก่อนหน้านี้นี้มีการพยายามฟื้นฟูวัดสวนดอกมาก่อนแล้วแต่ก็ต้องประสบกับอุปสรรค ดังความว่า

“ของหลังบัก้า เต็มห้าหกปี ล่วงแล้วคี่มี บ่เส็จแล้วได้”
(บุญบารมีแต่ปางก่อนไม่ช่วยค้ำชู ทำให้แม้จะใช้เวลาในการบวระ 5-6 ปีก็ไม่สำเร็จ), [น. 11]

และอีกตอนหนึ่งในความที่ว่า

“บ่ใช่ของหลัง ชาตนี้บ่แล้ว มีเงินหมื่นตื้อ มีตายเป็น”
(หากไม่มีบุญบารมีที่สั่งสมมาก่อน ชาตนี้ก็ทำการบวระไม่สำเร็จ ถึงมีเงินมากถึงหมื่นตื้อ คือหนึ่งล้านล้าน ก็เป็นการเปล่าตาย ไม่สามารถกระทำได้), [น. 11]

จะเห็นได้ว่าตามทัศนะของผู้แต่ง ผู้จะเป็นประธานในการบวระวัดสวนดอกจะต้องเป็นผู้มีบุญบารมีที่สั่งสมมาก่อน ซึ่งผู้แต่งมีความเชื่อว่าครูบาศรีวิชัยมีบุญบารมีดังกล่าวและจะต้องเป็นผู้นำในการกระทำกิจนี้ให้สำเร็จ ดังที่กล่าวไว้ในหลายตอน เช่น

“คี่ด้วยบุญหลัง ผังไว้นั้นแล มาปะจวบได้ เเทิงทัน
สืวไชยพระ ท่านคี่เหมือนกัน บารมีทัน เหมือนหันเค้าเหง้า”
(ด้วยบุญแต่ปางก่อนได้กระทำไว้มามากมาปะจวบกันเข้า ครูบาศรีวิชัยท่านมีบารมีใน ส่วนนี้ จึงจะสามารถทำงานบวระให้แล้วเสร็จได้), [น. 11]

นอกจากนี้ยังปรากฏทัศนะที่ว่าผู้ที่มาร่วมกันบวระวัดสวนดอกในครั้งนี้ก็ล้วนเป็นผู้ที่เคยมีบุญวาสนาร่วมกับครูบาศรีวิชัยมาก่อน เพราะหาก “บ่ใช่บุญหลัง ทิงบ่ได้ใกล้พระสืวไชยไหนซ้า” (หากไม่ได้ทำบุญร่วมกันมาก่อนก็ย่อมไม่ได้ใกล้ชิดกับครูบาศรีวิชัย ทั้งบุคคลเช่นท่านก็จะไม่มีอีกแล้ว)

ประการหนึ่ง สิ่งที่ทำให้ผู้แต่งเห็นว่าครูบาศรีวิชัยมีบุญบารมีมาก คือเมื่อครูบาศรีวิชัยกล่าวว่า จะทำสิ่งใดแล้วสิ่งนั้นก็จะสำเร็จดังที่ครูบาศรีวิชัยกล่าวจริง ๆ ดังความว่า

“เจ้าตนเมตตา	บุญมาเต็มคำ	คิดสิ่งใด	ทันควัน
ท่านออกปากแล้ว	หน้าอัสสจัน	คนรู้ทัน	ว่าไหนได้หัน
ทิพพมุกขา	จาไหนแมนหมั้น	คิดสิ่งคัทัน	ต่อมค้ำ
ต้องการสิ่งใด	ไหลมาดั่งน้ำ	ฝูงคนจอดจ้ำ	มารอม...”

(ครูบาศรีวิชัยผู้มีเมตตาที่มีบุญมาคำชู้ ทำให้คิดสิ่งใดก็ได้สมประสงค์ทันที เมื่อกล่าวสิ่งใดแล้วก็เป็นไปเช่นนั้นเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจดังมีปากทิพย์ ต้องการสิ่งใดก็มีผู้หลังไหลนำมาถวายตั้งใจ), [น 12]

ความซื่อสัตย์ที่หากมองในแง่คุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรม การที่ครูบาศรีวิชัยมีความแน่วแน่และตั้งมั่นในจุดหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ทั้งยังมีความรับผิดชอบและอุทิศตน รวมทั้งมีคุณลักษณะของความเชื่อถือได้ (Trustworthiness) โดยการแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา รักษาสัญญา ซึ่งท่านปฏิบัติจนเป็นนิสัยทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจ (ภักติกุล รัตนา และไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น, 2566: 138) จึงเป็นเหตุให้ผู้คนต่างสนับสนุนกิจกรรมของท่านตามที่ท่านร้องขอ ทั้งนี้ ก็ด้วยความเชื่อมั่นไว้วางใจว่าท่านจะสามารถปฏิบัติงานจนเป็นผลลุล่วง ซึ่งความซื่อสัตย์เป็นสมบัติประการสำคัญอีกข้อหนึ่งที่ทำให้ท่านสามารถเป็นผู้นำในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามและสร้างสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ได้เป็นผลสำเร็จ รวมทั้งวัดสวนดอกแห่งนี้ด้วย

3. เป็นพระโพธิสัตว์ ความซื่อสัตย์ไม่ได้ถูกกล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่แฝงอยู่ในคำพูดของผู้ค้าวัสดุก่อสร้างที่โหมน้ำให้คนมาซื้อวัสดุไปถวาย โดยอ้างว่าควรร่วมทำบุญกับครูบาศรีวิชัย ความว่า

“เข้าใจฐู่เทอะ	ผู้มีนโส	พระสีวิไชย	บุญไหลนแก่กล้า
แมนแท้ชาหา	ที่ตัดถ้วนห้า	ค้อยพิจจณา	ถี่แจ้ม
เมตตาเมตเตยย์	ไซคำคักแค้น	กำดินจีแอม	เป็นลาย”

(ให้เข้าใจเถิดว่าครูปาศรีวิชัยนี้เป็นผู้มีบุญมาก ท่านเป็นลำดับที่ห้าคือพระเมตไตรย ให้พิจารณาดูดี ๆ เถิด แล้วถือก่อนอิฐเข้าไปประกบพระเร้าลูกค้า), [น. 10]

ไม่ว่าความซื่อจะเป็นข้อความที่มีการกล่าวถึงกันจริง ๆ หรืออาจจะเป็นโวหารของผู้แต่งเองที่อ้างว่าผู้ค้าวัสดุก่อสร้างกล่าวเพื่อจงใจลูกค้าก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาแรงกล้าที่เป็นเหตุผลให้ประชาชนต่างก็มาทำบุญร่วมกับครูปาศรีวิชัย

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ครูปาศรีวิชัยจึงถือเสมือนหัวใจของงานบูรณะวัดสวนดอกให้สามารถสำเร็จเสร็จสิ้นลงได้ ด้วยว่าในทัศนะของประชาชน ครูปาศรีวิชัยมีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำทั้งในด้านการมีประสบการณ์ บุคลิก รวมไปถึงความเชื่อเรื่องบุญบารมี การมีส่วนร่วมไปกับครูปาศรีวิชัยในการบูรณะวัดวาอารามไม่ได้เป็นเพียงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แต่เป็นการสั่งสมบุญของตนไปในกาลข้างหน้าด้วยเช่นกัน

สรุป

คำขอदानานแลสร้างวัดสวนดอกไม้นครเชียงใหม่เป็นหลักฐานที่กล่าวถึงเหตุการณ์การบูรณะวัดสวนดอก ใน พ.ศ. 2474 ซึ่งให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ลำดับเหตุการณ์ที่ได้กล่าวอย่างชัดเจนเป็นลำดับ, ผู้มีบทบาทในการบูรณะ ซึ่งมีทั้งประชาชน พระภิกษุ และผู้ค้าวัสดุก่อสร้าง แสดงถึงบทบาทของภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการบูรณะวัดสวนดอก ทั้งการถวายทรัพย์เพื่อใช้ในการบูรณะ ให้ความร่วมมือด้วยสติปัญญาและแรงกาย ร่วมกันโดยทุกเพศ ทุกเชื้อชาติ ฐานะอาชีพ มาจากหลากหลายฐานที่อยู่ อันสอดคล้องกับหลักฐานอื่น ๆ ที่ปรากฏในแหล่งต่าง ๆ และรายละเอียดการบูรณะซึ่งกล่าวถึงการบูรณะพระวิหาร เจดีย์ประธาน เจดีย์ราย และหล่อพระพุทธรูปาคิงครูปาศรีวิชัย อันเกิดขึ้นจากความร่วมมือภาคประชาชนซึ่งตั้งอยู่ในศรัทธาต่อพุทธศาสนา ต่อวัดสวนดอก และต่อครูปาศรีวิชัยผู้เป็นประธานการบูรณะ นอกจากนี้คำขอเรื่องนี้ยังสะท้อนทัศนะต่อครูปาศรีวิชัยผู้เป็นประธานการบูรณะว่าเป็นผู้มีความชำนาญในการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นผู้มีบุญบารมี และเป็นพระโพธิสัตว์ จึงสามารถดึงดูดศรัทธาของประชาชนให้เข้ามาร่วมกันบำเพ็ญกุศลในการบูรณะ

ศาสนสถานจนประสบความสำเร็จ คำขอตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้ นครเชียงใหม่
จึงให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติของวัดสวนดอก และการศึกษาเรื่องราว
ของครูบาศรีวิชัยเพื่อถอดบทเรียนจากการประกอบกุศลกิจของครูบาศรีวิชัยได้เป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

- คล้าย ทรงบัณฑิตย. (2497). ปฏิทิน 250 ปี พ.ศ. 2304-2555. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ส. ธรรมภักดี.
- ธัญพงษ์ สุพรหมปัญญา, พระมหา. (2559). 644 ปี วัดสวนดอก พระอารามหลวง. เชียงใหม่: วัดสวนดอก พระอารามหลวง.
- ประเสริฐ ณ นคร และปวงคำ ต้อยเขียว. (2562). ตำนานมูลศาสนาเชียงใหม่ เชียงตุง. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- ภักติกุล รัตนา และไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น. (2566). “การศึกษาคุณลักษณะของครูบาเจ้าศรีวิชัยในฐานะต้นแบบพลเมืองโลกด้านจริยธรรมและคุณธรรม.” สังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล 10, (1): 127-157.
- กรมศิลปากร. (2513). ตำนานมูลศาสนา. เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์.
- กรมศิลปากร. (2551). จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1 : จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2552). ตำนานเมืองเหนือ. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- สุนทรพจนกิจ, ท้าว. (2550). ตำนานวัดสวนดอก. เชียงใหม่: โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับและเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนารุ่นใหม่.
- แสง มนวิฑูร. (2518). ชินกาลมาลีปกรณ์. กรุงเทพฯ: บำรุงบุญกุลกิจ.
- หนังสือคร่าวขอเรื่องตำนานแลสร้างวัดสวนดอกไม้้นครเชียงใหม่. (2550). เชียงใหม่: โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับและเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนารุ่นใหม่.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2543). ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่: ตรีสิวิน.
-